

26/08/2020

סיכום עונת ההטלות של צבי הים 2020

ד"ר יניב לוי, אולגה ריבק

אבקועי צב ים חום בדרכם לים, חוות בצת. צילום: עינב הדני (שמרצבית)

צבי ים הם זוחלים קדומים המצויים כיום בסכנת הכחדה במקומות שונים בעולם. כל שמונת מיני צבי הים בעולם הוכרזו ע"י ארגון שמירת הטבע הבינלאומי (IUCN) כמינים בסכנת הכחדה. מרבית מדינות הים התיכון, כולל ישראל, שותפות בתכנית בינלאומית לשמירה על צבי הים. צבי הים הינם חית בר מוגנת בישראל (חוק הגנת חיית הבר – מחלקת הזוחלים).

בים התיכון מצויים שלושה מיני צבי ים משתי משפחות. צב הים החום *Caretta caretta* וצב הים הירוק *Chelonia mydas*, ממשפחת ה-Cheloniidae, וצב ים גלדי *Dermochelys coriacea*, ממשפחת הצבים הגלדיים *Dermochelyidae*. הראשונים משלימים את מחזור חייהם באגן המזרחי של ים תיכון. עד כה לא נצפתה פעילות רבייה של צב הים הגלדי בים התיכון.

מזה כ-20 שנה מתבצעת פעילות ממשק לאישוש והצלת אוכלוסיית צבי הים בחופי ישראל. ממשק זה מתבסס על ה"פרוגרמה לצבי ים" שנכתבה על ידי זאב קולר ודוד מאיר בשנת 1993.

מטרת הממשק: אישוש אוכלוסיות צב הים החום וצב הים הירוק המקננים בחופי ישראל על ידי איתור, העתקה ושמירה על קינים והפעלת גרעין רבייה לצב הים הירוק.

מדי שנה, פקחי רשות הטבע והגנים סורקים את חופי הים התיכון בכל הארץ לאיתור עליות של נקבות צבי הים. הפקחים עוברים השתלמות בקפריסין ובישראל בכדי לבצע את הפעילות במקצועיות למניעת פגיעה בשלב ההתפתחות העוברית אשר הינו שלב פגיע מאוד.

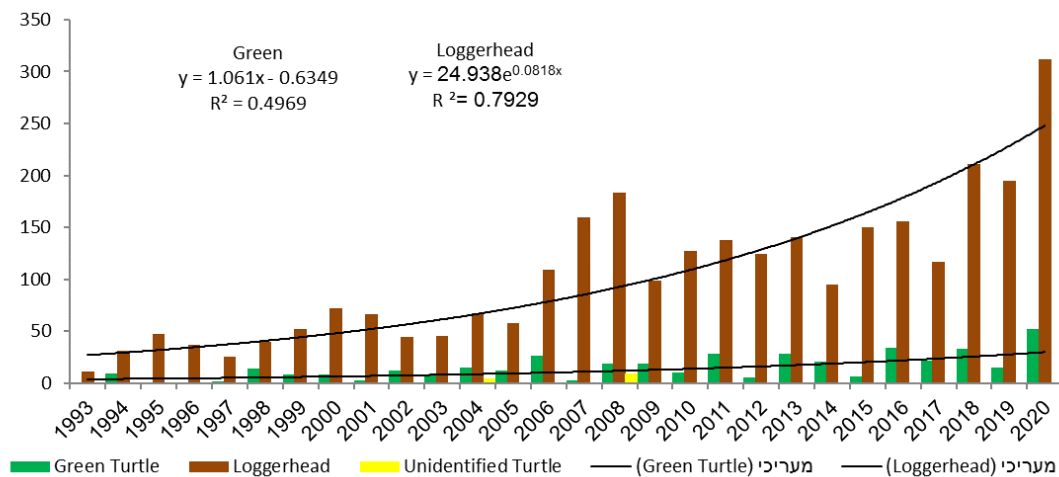
בשנת 2010, הוספנו לפעילות השמירה על חוות ההדגרה הגדולות, מתנדבים שתפקידם לשמור על החווה ולדאוג לשמור על האבקועים מההגחה, לאורך זחילתם ועד הגעתם לים. מתנדבים אלו מכונים "השמרצבים" (רעיון של הסופרת והיוצרת בלהה תורן). עם השנים, חלה עלייה בדרישה ובביקוש לשמרצבים. מדי שנה, מספר השמרצבים עלה ובשנים האחרונות, קיימת פעילות בכל חוות ההדגרה בארץ.

כמו כן, השנה, התחלנו בפילוט חדש. הוספנו מתנדבים לקחת חלק בשמירה על צבי הים גם בשלב איתור הקינים: מתנדבים סורקים. מתנדבים אלו סורקים את החופים העירוניים אשר פקחי רשות הטבע והגנים לא סורקים באופן קבוע ובכך מצילים את הקינים שסיכויי השרידות שלהם אפסיים.

נתוני סיכום עונת הטלה 2020

בשנת 2020, אותרו 838 עליות של צבי ים. מתוכם הוטלו בישראל 371 קיני צבי ים ו-467 היו עליות סרק. יתכן ובמהלך החודשיים הקרובים יתגלו קינים נוספים שלא אותרו בעונה (דיווח מאזרחים על הגחות טבעיות). בהערכה גסה, ניתן ליחס את ההטלות שבוצעו לכ-140 נקבות צבי ים חום וכ-12 נקבות צבי ים ירוק.

השנה הייתה עליה מהותית במספר ההטלות ביחס לשנים עברו (גרף 1). בהשוואה לממוצע של 5 השנים האחרונות (2015-2019, 191.2), חלה עליה של פי 2 במספר הקינים.

גרף 1: מספר ההטלות של צבי ים חום וירוק מתחילת תכנית הממשק בשנת 1993 לאורך כל חופי הים התיכון של ישראל (ללא הטלות מגרעין הרבייה 2019-2020).

312 קינים מהמין צבי ים חום ו-59 קינים מהמין צבי ים ירוק. מתוכם, 7 קינים של צבי ים ירוק הוטלו בגרעין הרבייה שהוקם כחלק ממאמצי שיקום האוכלוסיות.

308 קינים הועתקו לחוות הדגרה בשמורות טבע חופיות בשל זיהום אור והפרעות אדם שמנעו מהשארית הקינים באתרם.

49 קיני צבי ים שהוטלו בשמורות טבע ואתרים מוגנים נשארו באתרם ולא הועתקו.

32 קינים נטרפו בעיקר על ידי שועלים, מתוכם 14 נטרפו בשלמותם ([כתבה וסרטון](#)).

לאחר בדיקה עם ארצות שכנות בים התיכון (ספרד, טורקיה, איטליה, לבנון, יוון), נראה כי מספר ההטלות ב-80% מאזורי הקינון שקיבלנו דיווח עליהם, גדל גם כן משמעותית ונע פי 1.5 עד 3 > ביחס לשנים האחרונות.

אנו משערים כי ניתן לייחס את העלייה המהותית במספר ההטלות בישראל בשנה זו למספר גורמים (השערות שעדיין לא בוססו בצורה מדעית):

- הצלחת תכנית הממשק – לאחר 28 שנות פעילות לשמירה על הקינים, יתכן ואנו עדים לחזרתם של הצבים שהגיחו בתחילת שנות ה-90. צבי ים מגיעים לבגרות מינית בים תיכון בגיל 20-30 שנה.
- עלייה במספר הטלות פר נקבה – יתכן שבעקבות החורף עשיר המשקעים הייתה עלייה בנטריינטים בים אשר העשירה את תזונת צבי הים, דבר שגרם להגברת הפרודוקטיביות ברבייה. המגמה שנצפית בארצות אחרות בים תיכון מחזקת השערה זו.
- פקודת הדיג – בשנים האחרונות נכנסה לתוקף פקודת דיג חדשה אשר מגבילה את הדיג בשיטותיו השונות בעונת הרבייה של הדגים, שהיא גם עונת הרבייה של צבי הים. מנתונים שנאספו במרכז ההצלה לצבי ים ידוע כי שיטות הדיג המסחריות מהוות איום עיקרי על צבי הים ובנוסף ידוע כי בעונת הרבייה, קיימת עלייה מהותית בתמותת צבים בוגרים. יתכן שהגבלות הדיג החדשות הפחיתו את הפגיעה בצבי הים אשר נמצאים בקרבת החוף באזורי הדיג.
- הוספת חופים חדשים למאמץ הסריקה – במהלך עונה זו אותרו קינים בחופים שלא נסרקו בעבר. רוב החופים הללו היו חופים עירוניים אשר נסרקו על ידי מתנדבים.

התנדבות במהלך עונת הרבייה 2020

"אם אתה רוצה ללכת מהר, לך לבד.
אם אתה רוצה להגיע רחוק, לך ביחד".

כיום רשות הטבע והגנים מפעילה 412 מתנדבים לשמירה על צבי הים (חלק מהמתנדבים פועלים במקביל בסוגי התנדבויות שונים):

- 289 מתנדבים סורקים
- 237 מתנדבים שמרצים
- 50 מתנדבים במרכז ההצלה לצבי ים

במהלך פעילות המתנדבים, אותרו 176 עקבות צבי ים (עליות סרק והטלות) המהוות 21% מסך העקבות שזוהו בחופי ישראל השנה.

כ-6% (22 קינים) מסך הקינים שאותרו בישראל, נמצאו במקטעי חוף אשר נסרקו השנה לראשונה, הודות למתנדבים. במקטעי חוף אלו אותרו גם כ-5% (23) מעליות הסרק.

כ-2% נוספים מהאיתורים הארציים נמצאו בחופים שנסרקו גם בשנים קודמות (6 קינים ו-3 עליות סרק). בחופים בו מאמץ הדיגום עלה מפעמיים שלוש בשבוע בשנים קודמות לסריקה יומיומית אותרו קן אחד ו-7 עליות סרק.

כ-16% (58) מסך הקינים הארצי אותרו בסריקות שנעשו על ידי מתנדבים ופקחים בחופים שנסרקו גם בשנים קודמות.

פקחים ומתנדבים סורקים		מתנדבים סורקים		מקטע חוף
קינים	סרק	קינים	סרק	
		22	23	חוף שנסרק השנה לראשונה
56	51	6	3	חוף שנסרק גם בעבר
2	5	1	7	העלאת הסריקות ליומיות
58	56	29	33	סה"כ

אחוז מסך 371 ההטלות ו467 עליות הסרק:

פקחים ומתנדבים סורקים		מתנדבים סורקים		מקטע חוף
קינים	סרק	קינים	סרק	
		5.9%	4.9%	חוף שנסרק השנה לראשונה
15.1%	10.9%	1.6%	0.6%	חוף שנסרק גם בעבר
0.5%	1.1%	0.3%	1.5%	העלאת הסריקות ליומיות
15.6%	12.0%	7.8%	7.1%	סה"כ

לסיכום,

בישראל, השנה הוטלו **24,071** ביצי צבי ים ב-**371** קינים. פי 2 מממוצע השנים האחרונות. בהערכה גסה, ניתן ליחס את ההטלות שבוצעו לכ-140 נקבות צב ים חום וכ-12 נקבות צב ים ירוק. ניתן לייחס את העלייה המהותית במספר ההטלות בשנה זו למספר גורמים: הצלחת תכנית הממשק, הוספת חופים חדשים למאמץ הסריקה אשר נסרקו ע"י מתנדבים כחלק מפרויקט פיילוט (כ-6% מסך הקינים בישראל אותרו השנה בחופים החדשים הודות למתנדבים), ואף יתכן שאנו רואים סממנים ראשונים של תוצר פקודת הדיג בשנים האחרונות.

אנו רק בתחילת עונת ההגחות. לרוב, אחוזי ההגחה בחוות ההדגרה עומד על כ-80% (השנה צפויים לבקוע כ-19,257 אבקועים). אסטרטגיית הרבייה של צבי הים הינה ריבוי צאצאים אך רובם העיקרי של הצאצאים לא מגיע לבגרות מינית. ההערכה העולמית היא כי פחות מאחוז מגיע לבגרות מינית. אנו מאמינים שבזכות מאמצי השימור הרבים בישראל, אנו מעלים את אחוזי ההישרדות של האבקועים בצורה ניכרת.

נקווה שהמשך העונה תהיה טובה ונצליח לשחרר מספר אבקועים גדול ובתקווה שימשיכו לחזור ולהתרבות בארצנו בעתיד.